

EDITORIAL

Només han passat cinquanta anys i la imatge del pont gran de Tarroja és ben diferent de la que avui podem veure. Sens dubte, ens posa al dia, d'un temps que no ha passat en va.

El pont gran, era llavors el límit del territori que tancava la població. Fins al pont gran ens era permès a la quitxalla anar a córrer amb la bicicleta, sempre per la vora dreta de la cuneta, per si un cotxe s'esqueia de passar. Era el camí de passeig per al jovent, agrupats en colla i sense travessar

El pont gran de Tarroja

més enllà de la seva fita. Els grans arbres, que ufanosos vorejaven la carretera des de la nostra vila fins passar el pont, s'aixecaven com gegants i marcaven el llinard

Els pedrissos de pedra, que hi ha encara al començament i acabament de la barana de ferro, eren llocs de repòs on es podia seure, fer la xerrada i distreure's dels afers, segurament molt menys estressants dels que avui suportem. De tant en tant un cotxe conegut, una moto i tal vegada una tartana saludava tot fent camí. Eren altres temps, quan encara aquest bocí de carretera era com un pont imaginari amb arbres a banda i banda, que semblaven donar-se les mans. La frescor que desprenien durant el temps calorós d'estiu, era un detall de la natura, que els pagesos i els seus animals acalorats agraïen. Llavors no es parlava d'ecologia, ni de cultius biològics, i el respecte a l'entorn era un valor natural, indiscutible.

La carretera va quedar petita, l'automoció va créixer, els arbres eren una nosa que calia exterminar. Ens van fer creure que talar-los podria estalviar el perill d'accidents que per sort no hem hagut de lamentar en aquest indret.

Heus aquí com ha canviat la bella imatge del **pont gran**, sobretot, però, com hem canviat els vilatans. Aquells oms, àlbers i xops gegantins, exterioritzaven una manera de ser dels homes i dones tarrogencs.

NOTÍCIES

En el darrer número de *Terra Rubra*, fèiem menció de la manca de notícies a la nostra vila i també dèiem que el nostre dubte sobre la celebració del Carnestoltes era força raonable. Ens alegrem que no hagi estat així i com

a mostra tenim grans i petits amb disfresses de carnaval passejant pels carrers i places de la població.

• El passat dia 17 de febrer a les 6 de la tarda, el “Grup de jocs de Tarroja” va protagonitzar un taller dedicat a petits i grans, gratuït i obert a tothom i que es reproduirà una vegada cada mes aproximadament.

Desitgem bones tardes de jocs, als petits, perquè no dubtem que en gaudiran a cor què vols, i als grans, perquè, deixant a banda el sentit del ridícul, sapiguem desvetllar aquest infant amagat que tots portem a dins.

• Diumenge, 11 de març, el Centre excursionista de l'Anoia va fer la seva celebració de ruta “20 anys per la Segarra”. Any rere any aprofitant

el pas pels pobles amb recorreguts diferents, han visitat castells, esglésies, cabanes, ponts, és a dir, natura i cultura a la vegada.

Torre del castell de Gospi

La sortida aquest any ha estat des de Vicfred fent camí cap a Comabella, Gospi i Malgrat, donant la ruta per acabada a Cervera, on els va rebre l'alcalde i el president del Consell Comarcal, els quals oferiren un petit refrigeri. Al pas per cada població s'havia ja consensuat anteriorment alguna persona, perquè pogués fer una petita explicació de la seva història.

- Des de feia temps el jovent de Tarroja gestava un nou projecte que aquest mes de març ha vist la llum: L'Associació de Joves de Tarroja. Aquesta associació s'ha creat amb la intenció de portar a terme activitats d'interès general per a joves i també per a la resta d'habitants de la població, xerrades, cursos, conferències...

Formen la junta: la Marta Giralt i Palou, com a presidenta, l'Albert Manaut i Caixal com a vicepresident, la Núria Verdés i Torra exercirà de secretària, i el Jordi Cucurull i Codina serà el tresorer.

De moment ja són uns quants socis i estan animats a fer l'associació ben gran.

Com podeu comprovar aquest jovent s'ha avançat de debò a la llei d'igualtat, que el govern de l'Estat acaba de publicar.

- El dia 15 d'abril es farà un curset de Txi-kung a càrrec de Roger López i Galí. És una iniciativa del Centre d'Ensenyament la Cabana la qual resta oberta per a qui vulgui descobrir la ciència de treballar amb l'energia que hi ha a l'interior del cos.

- Properament, no tenim confirmació de data, també visitaran la nostra vila uns monjos budistes d'origen tibetà, podrem participar en una conferència i un ritual per tal de conèixer les seves creences i les seves experiències.

- És una molt bona notícia, en aquests primers dies d'abril, l'arribada de les pluges. Ha plogut en quantitat, més de 100 litres, i en qualitat, a poc a poc i sense pressa. Aquesta pluja fina ha estat molt ben aprofitada i s'ha empapat bé a la terra sense deixar bassals.

Defunció

Concepció Vilaró i Balegué, vídua de Florenci Castellana, morí a Tarroja el dia 2 d'abril de 2007, a l'edat de 80 anys. El nostre condol a la família.

PACTE DE MITGERS DE TARROJA

Segons la Gran Enciclopèdia Catalana, mitger és qui conrea les terres d'altres i es reparteix amb ell els fruits a mitges.

Tot i que podríem històricament fer córrer rius de tinta escrivint sobre mitgers, no és pas la nostra intenció donar-vos aquesta informació, que podeu trobar-la vastament.

Pel que respecta a la nostra comarca i a Tarroja concretament, de manera casolana podríem dir que Déu n'hi do dels mitgers que hi havia a la nostra població, el cert és que en els anys en què es va fer aquest contracte de mitgers, eren només els amos de cases grans i de més grans propietats els que es permetien el luxe de tenir mitgers. Alguns d'ells vivien a la mateixa població però tot i que casa seva formava part del veïnatge de qualsevol casa del poble, no era pas així la família que hi habitava, sempre distingida per la seva diferent manera de fer, així ho deia el veïnat, la seva vestimenta també ho era de diferent, el seu saber estar, les anades i vingudes de ciutat, les sortides de passeig a la tarda, tot anant a recollir els fruits més preuats del hort, l'hort que el mitger cuidava amb el millor recel, l'hort de l'amo, gràcies al qual tenien treball, casa, corral i hort, què més podien desitjar? Amb quina cara es quedava el mitger i encara més la mitgera, quan la mestressa s'emportava a casa les primeres tomates, aquelles que feia dies que començaven a vermellejar i l'espera per a que tinguessin el punt es feia llarga, tan

llarga, que no arribava, ja que l'amo quasi sempre passava al davant.

Com no s'havia d'enutjar, encara que només fos interiorment, el mitger pagès quan veia que l'amo sense haver xafat més la terra que per arreplegar el fruit, se l'endua tan satisfet i tal vegada s'oblidava de donar fins i tot les gràcies.

Els temps van anar canviant i la consciència del pagès també canvià. Encara que les reminiscències han arribat fins quasi els nostres temps, els contractes han anat millorant i ja fa molts anys que un contracte com el que avui reproduïm no te vigència i de mitgers en queden cada dia menys.

L'hort del cal Valeri

Vegem doncs el contracte fidelment transcrit:

“Pacte de masoveria entre el senyor Antoni Capell de Tarroja, la heretat que té allí, amb Josep y Joan Gené, moliners que són del dit Antoni Capell qual y hisenda acceptar avui los pactes següents:

Primo- Tindra facultat lo amo de marxar sempre que no li acomodi i igual dret queda al mitger per anar-se'n amb la advertència que un i altre deuran desnonar-se per Nostra Senyora d'agots.

Quedaran a càrrec del mitger referit, lo llaurar tota la terra menada de dita hisenda tan la plantada com la campa, tres vegades ben llaurada y la llauradora a son temps y estar sense la del sembrar, aixadar-la tota ben aixadada, escabonar-la, escombrar la sèquia del rec y aparial-la, posar terra y compondre los anglevats y aparial-la de lo que deurien menar-la a us y pràctica de bon pagès, advertint que si l'aigua fa aragall a la hisenda que menarà fins a 6 jornals de tot un dia, mentre manobres y portar pedra va a càrrec del referit mitger lo fers, y de allí en avant a càrrec de l'amo, y si lo referit mitger no en fa sa reserva, lo amo de fer-ho fer al seu costar.

Queda a càrrec del referit mitger lo fer los boïcs a proporció de la brossa que hi haiga cada any y asbarriar-los, y també de consumir la palla de la hisenda tan al molí com a casa, amb lo fem que de una part y altra se facin lo portarà a on se li assenyalarà de la hisenda.

Que lo rastoll quant segarà no pot tenir més alçada que tres quarts y en cas pàssia queda obligat lo referit mitger en satisfer tots los perjudicis que causara a l'amo per no recollir dita palla, y lo segar serà a son temps quan estigan tot sembrat.

Queda a càrrec del mitger tot lo sembrar, segar, batre, bremar y recollir tot darrer fruit y la part de l'amo portar-lo a la casa on se li destina y la palla apariada a la paller.

Queda obligat lo amo en haver de dar al mitger un home al batre, al sembrar, frescolar y desfer les olives, fent-li lo mitger lo gasto y pagar-li lo jornal lo amo.

Queda obligat dit mitger quan se trascoli de embotar lo vi de l'amo y de no taxar los pitxells y tampoc los cups.

Queda obligat lo mitger en haver de podary esporgar cada any la vinya y se reserva lo amo lo elegir les portadores y de fer-ho reposar, a comte del mitger si no està bé. Se obliga a dit mitger en fer tots los colgats o llaurat y capficades que se necessiten a les vinyes.

L'era de cal Valeri

Se obliga dit mitger en arrencar y replantar cada any 3 o 4 rengues de les Pedroses, y lo amo se obliga a donar-li per ajuda de acord per bollejar un quarto y mig per canar.

Se obliga dit mitger en cavar cada any tots los olivers y fer a cada un sa vora, y esporgar-los cada dos anys o tres, y plegar les olives y portar-les al molí, amb la ben entès que, de l'esporgar los olivers l'amo li'n paga la meitat.

Se obliga dit mitger en tornar tot lo desanroc se fàcian a la hisenda y en haver de tenir ben apariat tot lo rastrell y paret de la dita mateixa hisenda y si algun forat se fa en quincun de ella o cau alguna paret va a

son càrrec, lo retornarà y farà fins a 6 jornals de mestre y manobre corresponent y també portarà la pedra.

Se obliga a dot mitger en triguellar on se necessita per aplanar la terra.

Queda dit mitger de batre ni sembrar sense llicència de l'amo.

Se obliga dit mitger en posar a la terra de regadiu o que se rega, la meitat de la llavor y a tota la demás terra que menarà de la hisenda sia campa, sia plantada, la tercera part es dir de quartera, una lo mitger y dos l'amo i en quan la v.(?)...l'amo a l'estiu la cobrarà gra per gra.

Se obliga dit mitger en pagar la tercera part de la contribució que fàcian pagar per territorial.

Se obliga dit mitger en espedregary apariar los camins sempre manin.

Se obliga dit mitger en cuidar-se de l'hort ab la llibertat que los amos puguin collir y gastar la hortalissa que de ell vulguian i la hortalissa que necessitan los amos si són de Cervera o igual distància, poc a poc lla, està obligat lo mitger a portar-se-la, com y també a portar-la si necessita llenya y palla ab los seus animals.

La fruita de l'hort se la reservan los amos

Comprarà lo amo dos porcells y queda a càrrec del mitger lo crear-los y después quan vulguia l'amo dels tocinos grassos que lo mitger tingua, podrà triar lo que se li acomodi per ell.

Queda obligat dit mitger de anar ab los animals sia ab la tartana, sia desquena, acompanyar la família on vulguian, fent lo gasto lo amo, tan a la persona com a l'animal.

Si alguna paret o rastell nou vol fer lo amo a la hisenda queda obligat lo mitger a portarhi la pedra donant-li l'amo per ajuda de cort, dos cortans y mig de ordi per les mules.

Queda obligat lo mitger en birbar tots los sembrats de la hisenda pagant la meitat lo amo.

Cal Capell de Tarroja

Si se arrenda lo corral del bestia queda obligació del mitger lo empallotar-lo y escombrar-lo tot a son temps y del arrendament que se'n fassian ne pagaran dos parts lo amo y una lo parser.

Se deixarà fer al mitger pel seu comte 4 o 5 cortans de llegums y 3 cortans de trumfos, ab la intel·ligència que per fer això a de fangar la terra y si no seria a mitges.

Tot lo cànem que facia serà a mitges tenint obligació lo mitger de apariar-lo portant-lo a punt de pintinar, y la llavor que se sembrava la pagarà l'amo.

Queda obligat dit mitger en haver de plantar cada any 25 arbres a la hisenda on l'amo li destinarà.

Quan se fassian los ascombros de la sèquia dels molins se obliga dit mitger en fer lo gasto als jornalers y pagar-los lo jornal lo amo.

*Queda privat dit mitger de tallar ni aco-
rar cap arbre sens llicència del amo de la
hisenda.*

*Queda obligat dit mitger en haver de vendre
los fruits sí si a bé són amo, portant les entrades i
sortides de lo que cobri o pagui per son amo.*

*Si sos amos són a Tarroja se queden la
llibertat de collir los raïms quels acomodia
per fer vinblanch, y menjar i encar, los dits
amos sian fora, entonses se obliga dit mitger
en dar-los y portar-los allà on sian cada any
sis cartes de vinblach.*

*Per complir tots estos pactes del concordat
los dalt dits Josep y Joan Gené, pare y fill del
mateix poble moliner que son del Sr Capell y
també parsers. Obliguen tot sos bens mobles
e immobles haguts y per haver tant de Tarroja
com de qualsevol part que sian parells, quareits
y tot quant sia ab restitució de tot dany, gastos
y perjudici y salari de procurador. Voler que
este paper yinga tanta força y valer com si fos
fet de Notari y paper sellat.*

*Y perquè consti de allà on convingui lo
firmen en Tarroja al 22 de Gener de 1834.*

Josep Gene Joan Gene

*Pagaran lo delme o un terratge en lloc de ell
que en del gra de 1/3 una y del vi de 16 una”*

Avui, ni els pactes de mitgers són signats
d'aquesta manera, ni el mitger té res a veure
amb aquells mitgers d'abans, que la majoria
tenia les butxaques prou escurades.

La Maria Aurèlia Capmany va fer una
versió per la defensa dels camperols, que no
em resisteixo a afegir abans de finalitzar.

*“Obrers, camperols, la batalla
ha començat i finirà,
la terra és per qui la treballa,
qui no treballa morirà”*

“La terra és per qui la treballa” així era
proclamat, avui entre els mitgers i la política
agrària, qui treballa la terra es queda amb
la part més costeruda.

No és pas la primera vegada que els pa-
gesos en nom de les seves reivindicacions
porten els fruits de la terra a qualsevol
plaça de ciutat i reparteixen gratuïtament
els fruits que no poden vendre a un preu
com a mínim digne de la feina i l'esforç que
hi han posat.

JOSEFINA CARULLA I PORTA

Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Josep Condal,
Narcís Saladrígues i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà,
Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdés i Ramon M.
Verdés.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la
Segarra*

<http://www.terrarubra.net>

c/e: revista@terrarubra.net

Els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de qui el signa.

Núm. de compte per als subscriptors: 2013 0315 22 0200665270

Edita: «**Comissió d'Estudis Tarrogencs**»

C/ de l'Església, 1 - Tel. / Fax 973 52 00 65 - 25211 TARROJA

Muntatge i impressió:

Saladrígues, S.L. - Ctra. de Preixana, s/n - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990

**Generalitat
de Catalunya**

**Consell
Comarcal
de la Segarra**

**INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCs**
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

**Ajuntament
de Tarroja**

Les investigacions de D. Enric Mitjana de las Doblas sobre l'ascendència i relacions de Joan (Cristòfor) Colom i Bertran

Segona part de la conferència donada el 24 d'abril del 2006 a la Seu d'Òmnium Cultural

Quan estudiem els Colom de Lleida, trobem les relacions per matrimoni amb els Olzinelles, els Desvalls, els del Bosch o Boscà, els Coscó. Això té referència amb l'interès que tenia en Ferran Colom i Arana, fill del Descobridor, en consultar l'arxiu de la Catedral vella de Lleida, on hi havia la capella dels Colom i que, per l'arxiu d'aquest patronat, sabríem de la successió dels Colom lleidatans si no hagués desaparegut.

En relació amb els Colom de Barcelona hi trobem els Plana o Saplana, Marimón, Casanova, Bertran branca materna del futur Descobridor, família tota de grans personatges, des de 1367 fins al 1506, amb el casament d'una filla amb el Baró d'Orcau, els Sesavases, Casasages, Armengol, Llobet, Dusay, Bussot, Serra, Gualbes, Farrera, Alós, Ros, Montmany, Estaper, Cabrera, Barberà, Gurb, Torra o Satorra, Salvà, Cruilles, Monrós, Rajadell, Tàrrega, Queralt, i tants altres. De tots ells en té un expedient com el que hem vist.

Ens descobreix l'adquisició per compra al Rei Joan I, el 7 d'agost de 1393, per part d'en Guillem-Ramon Colom Saplana, després del primer intent d'expulsió dels jueus i la corresponent apropiació per part de la corona, de tot el que s'anomena la *Rodalia del Call*, inclosos el castell nou, la sinagoga que sorprenentment es converteix posteriorment en la capella de St. Cristòfor del Call, i ingressant el seu Rabí en l'Orde de St. Domènec o Predicadors, els banys, les Escoles Judaiques anomenades després Escoles Cristianes, d'en Colom, Velles, Majors o dels Francesos que va ser un gran centre d'ensenyança i cultura de l'època, la casa de Jafuda el vell i, en el carrer de Sant Honorat, la dels Santàngel, de

la qual comentarem posteriorment, i altres com la Cort Judaica que esdevindrà la casa principal dels Colom de Barcelona.

Totes aquestes propietats situades entre l'escaire de la plaça de St. Jaume amb el carrer de St. Honorat, part del Palau General de Catalunya, amb la casa de Miquel Sifré Roquet, que posteriorment serà l'església de St. Sever, carrer St. Sever, carrer del Bisbe, de Montjuïc, fins a l'església de St. Felip Neri i carrer de la Palla, voltant per Banyes Nous fins a la del Call, i remuntant per la mateixa fins a trobar de nou el carrer de St. Honorat.

Ens explica que, per una escriptura de venda que ha trobat i ha pogut consultar, les antigues Escoles Judaiques havien d'estar situades en el que avui és el carrer de l'Arc de St. Ramon del Call amb el carrer de Marlet, lloc molt concorregut per tota la noblesa catalana, on s'aprenia el llatí, el grec, l'hebreu, el castellà, l'aragonès, entre les bases de filosofia, gramàtica, astrologia, esgrima i equitació,

Enric Mitjana de las Doblas

juntament amb la cultura refinada de l'època, ja que quan se celebraven Corts Generals amb Aragonesos i Valencians i aquestes es reunien a l'Aragó, els representants Catalans havien de prendre la paraula en castellà o aragonès. És curiós que ens distingeix el castellà de l'aragonès, ¿és que a l'època eren dos llengües totalment diferents? – Jo no ho sé.

D'aquest temps és la làpida que es conserva en hebreu i llatí a la façana de la casa núm. 6 del carrer de l'Arc de St. Ramon del Call cantonada amb el núm. 2 del carrer Marlet (no sé si encara hi és). Aquesta llengua, l'hebreu, ens recorda una carta de Colom al seu germà Diego (Jaume) amb caràcters qualificats d'indexifrables que tenia intrigat a Francisco de Bobadilla y Maldonado i manifestà que no sabia entendre. Aquest és en Bobadilla, que va arrestar i encadenar Colom i el va enviar de retorn a la península, acusat de malversació i despotisme (temps d'inquisició, interessada evidència).

Jo crec que en Bobadilla, amb la seva manera de fer, que va arribar al nou món amb ordre reial i plens poders per arrestar Colom, és el primer personatge de la nova fórmula de "Conquistadores" que enviava la corona castellana per sotmetre tots els territoris. El pobre no va tenir sort, morí en el viatge de tornada, per culpa d'una gran tempesta que va engolir tota la flota.

Aquesta família Bobadilla és d'origen castellà, el pare de Francisco de Bobadilla era Rodrigo de Bobadilla y Corral, 6è senyor de Bobadilla del Campo i senyor de les Oluges a la Segarra, vora Cervera, propietat que li va ser donada pel Rei Joan II Trastàmara en recompensa per la seva ajuda en la guerra civil catalana.

En 1477 fou nomenat diputat per Catalunya.

Es casà a Castella amb Maria de Castilla i Fonseca, de la qual va néixer Joan, 7è. senyor de Bobadilla, i a Catalunya amb Violant de Ventimiglia i Cabrera (suposem que devia enviduar), filla de Joan comte de Ventimiglia

(Itàlia) i Lucrècia de Cabrera Montcada, amb qui va tenir a Lucrecia de Cabrera Bobadilla, Sra. de Concabella, també a la Segarra, que es casà amb Bonaventura Ortiz.

L'intercanvi en l'ordre dels cognoms en els fills el trobem molt sovint en aquestes dates, segurament a causa d'una de les condicions en els testaments o capítols matrimonials, quan la noblesa del cognom de la mare i sobretot la futura herència provenint d'aquesta, eren superiors a la del pare.

Així trobem que aquesta senyora esmentada últimament, s'hauria de dir Lucrècia Bobadilla Ventimiglia, i per contra, la coneixem com a Lucrècia de Cabrera Bobadilla, per la qual cosa el cognom patern Bobadilla ha passat en segon lloc, però prèviament li ha estat imposat el segon cognom de la seva mare, Cabrera.

El tal Rodrigo de Bobadilla y Corral era germà de Pere, senyor de Pinós (també a Lleida) i Bear, pare de Francesc i de Beatriu, casada aquesta amb Andreu de Cabrera, 1r. Marquès de Moya.

En Pere de Bobadilla i Corral, com el seu germà i totes les famílies d'aquest entorn, també serví a les ordres dels Trastàmara pare i fill. Tot això ens porta a comprendre els antagonismes que es perpetuaven de generació en generació entre les famílies, en aquest cas entre els nou vinguts (Bobadilla) i els Colom, partidaris de la línia del Compte d'Urgell, Príncep de Viana, Pere de Portugal i Renat d'Anjou. L'enemistat de Francisco de Bobadilla amb Cristòfor (Joan) Colom, és sobradament demostrada, no solament pel que els presento, sinó per molts altres documents aflorats posteriorment.

Portada del llibre d'Ulloa

El fet que aquests Bobadilla fossin senyors d'aquestes viles de la Segarra (Lleida) i que els Colom també tinguessin propietats en aquestes contrades, donaria peu al fet que en Cristòfor Colom i Francisco de Bobadilla ja fossin vells i antagònics coneguts i que possiblement els senyorius donats als Bobadilla fossin incautacions fetes per Joan II als Colom o a parents molt afins i pròxims d'ells.

Mitjana ordena el seu futur llibre en tres parts, iniciant el primer capítol amb l'estudi de la paraula Colom i les seves variants al llarg dels segles i idiomes, seguit del patronímic, del cognom i de l'heràldica dels nobles Colom, i continua amb 39 capítols més, referits a les grans i importants famílies anteriorment esmentades fent menció dels components i fets rellevants d'aquestes.

En la segona part se centra directament amb Joan Baptista Colom i Bertran, futur descobridor i amb tota la família directa, els fets provats, les personalitats que intervenen, la guerra contra Joan II, la del Rosselló, la campanya de la Gascunya i Galícia, relacions amb Portugal, el combat vora el Cap de St. Vicenç, les relacions amb els genovesos, ocupant 14 capítols més.

I en la tercera part, s'endinsa en la gènesi de la descoberta, el predescobriment, el viatge a Groenlàndia, el casament amb Felipa, l'estada i oferiment a la corona Portuguesa de la futura descoberta, l'arribada a Andalusia, els primers contactes amb les autoritats castellanques, Beatriu Enriquez de Arana, el monestir de la Ràpita.

En el suport de la Corona d'Aragó, es on m'estendré un xic.

En aquest apartat ens diu que les peticions i petites causes entrebancaven el desenvolupament de l'empresa projectada i es feia molt difícil poder sobrepassar l'adversitat demostrada tant amb els consellers reials de Castella com amb el mateix rei Ferran, tot i que tenia alguns partidaris però aquests no s'atrevien, temorosos del poder reial o de caure en desgràcia, a donar-li suport obertament.

Com que l'empresa era convenient però el Rei de la Confederació Catalano-Aragonesa hi era reaci, la política castellana, més subtil, va saber desenvolupar el problema aconseguint el suport dels consellers catalans del Rei.

Comença amb l'Andrés de Cabrera i Lamadrid, 1r marquès de Moià, hereu de la seva mare Martina de Cabrera i Luna, la qual heretà del seu pare Martí de Cabrera, germà aquest de Bernat 2n Comte d'Osona i Mòdica, que havia hagut d'anar a Castella. La família d'Andrés de Cabrera era doncs, pel seu avi, originària de Catalunya. Aquest es casà amb Beatriu de Bobadilla i Maldonado, que hem trobat abans, que va ser la 1a Comtessa de Chinchón i dama de gran intimitat amb la Reina Isabel. El pare de Beatriu, Pere de Bobadilla i Corral, va ser el guardià de la futura Reina Isabel quan va ser empresonada a Segòvia i és un dels que van afavorir el casament amb el Príncep Ferran.

Un altre és Joan de Coloma i Heredia, Baró d'Elda, secretari del Rei Ferran i del consell d'Estat de Catalunya-Aragó i de Castella. Es diu que Coloma inicià la seva carrera política essent patge de Joan II d'Aragó, el qual, havent descobert una conspiració contra aquest, li salvà la vida, cosa que li valgué ser nomenat Conseller Reial, Secretari del Rei i persona de la màxima confiança. Durant el període en què el Rei patí de catarates, aquest fou l'encarregat de signar els documents, utilitzant la fórmula

de "Coloma, por el Rey".

En ascendir Ferran II al tron el 1479, aquest el va processar i li confiscà els seus bens, però havent protestat enèrgicament i **havent aixecat la veu al nou Rei**, aquest no solament li retornà

Josep M. Benet

els seus béns sinó que el confirmà en el càrrec de Secretari Reial. (No s'entén gaire, però alguna raó de pes hi deuria haver, ja que el més normal seria que l'haguessin processat).

El seu fill Joan, 2n Baró d'Elda, es casà amb Maria de Cardona, germana de Sanç IV, marquès de Guadalest i Almirall del Rei d'Aragó, que es casà amb Maria Colón de Toledo, neta del Descobridor. El nèt del secretari Coloma fou Joan de Coloma i Cardona, 1r compte d'Elda, que es casà amb Isabel de Melo, de família portuguesa com els Perestrello Melo.

Un altre partidari de l'expedició fou Joan Cabrero i Partenoy, Sr. de Yaso (Osca), secretari íntim i confident de Ferran II. D'aquest diu el pare Las Casas que Fra Desa i Joan Cabrero, en nom de Colom i Ferran II respectivament, són els que privadament resolgueren les diferències per arribar a un acord per a la futura expedició, i que posteriorment oficialitzaren el pare Pérez i el secretari Coloma, i ens diu Las Casas, "que sense la intervenció de Cabrero, l'expedició mai no s'hagués arribat a realitzar".

Un altre és el tresorer Gabriel Sánchez, Sr. d'Artesona, segurament fill del també tresorer Pedro Sánchez, casat amb Albamunda Gilbert. Aquest Gabriel se'l suposa germà de Miquel Sánchez, que fou Diputat per Lleida el 1460. L'any 1492 trobem també a Guillem Sánchez d'aquesta família, que era membre del Racional de Catalunya. L'informe d'aquest devia ser també favorable amb el d'en Coloma, Cabrero i Cabrera, raó que devia motivar la deferència que tingué Colom, enviant-li la carta en 1493 en què li notificava la descoberta.

Lluís de Santàngel, escrivà del Racional de la Corona, càrrec que gaudia des de 1481, fill de Lluís Alfons de Santàngel establert a València, banquer, que entre altres negocis tenia uns arrendaments reials. Ens comenta Mitjana que el pare d'aquest, l'any 1449, tingué afers amb Jaume de Casasages, banquer

de Barcelona amb corresponsalia a València, el qual feu fallida, i amb la intenció de cobrar el que li devia, es va apropiari d'unes caixes de corall que tenia en poder seu i pertanyien a Casasages, raó per la qual mantenien un plet. El 1469 tenia l'arrendament de la Dua-

Carrer del Call, Barcelona.

na de València i mantenia un altre plet pels drets d'entrada que havien de pagar els milanesos i genovesos, tenint sentència l'any 1473. L'hereu fou Jaume, que va ser batlle de València el 1492 i es casà amb Esperança Despès.

Lluís va ser enviat de molt jove a Nàpols i Sicília amb el seu oncle Lluís que era advocat assessor de D. Alfons V el Magnànim. De retorn a València es traslladà a Barcelona per arreglar alguns afers amb els Casasages, obtenint en 1470 el nomenament de Tresorer Reial i domiciliant-se a Barcelona després de la guerra.

Aquest Santàngel és al que Guillem-Joan Colom i Bertran arrendà el 1476 la casa que tenia al carrer de St. Domènec del Call, barri on habitaven els distingits juriconsults de l'època, i si recordem, segurament podria ser la mateixa casa que va ser incautada als jueus abans que es convertissin, per Joan I en 1393, i comprada per Guillem-Ramon Colom Sapllana, l'avi de Guillem-Joan.

Sigui com sigui el que queda clar és que les relacions entre aquestes famílies era continuada. El 1481 Lluís de Santàngel és nomenat Escrivà de Ració de Catalunya el 1491 també era Tresorer de la Germandat de Sevilla.

REINALD P. BENET DE CAPARÀ
Propietari i conservador de l'arxiu

ESCRIUEN ELS NOSTERS LECTORS

El meu símbol

Totes les nacions –amb estat o sense- o gairebé totes, celebren una diada nacional que sol commemorar un fet històric rellevant de caràcter bèl·lic. Al Principat, com no podia ser d'altra manera, també, amb una substancial diferència, doncs, a casa nostra hem posat l'èmfasi a recordar, cada 11 de setembre que en un ja llunyà 1714 vam predre el tresor més preuat per qualsevol poble, la llibertat. Costa entendre– ho, fins i tot es pot considerar quelcom masoquista, atès que a cap societat deu plaure, en bona lògica, senyalar en el calendari, com a dia festiu, la data més trista de la història. Ara bé, així és, així es decidí, així s'ha acceptat i, per tant, res hi tinc a dir; guanya, com en democràcia, l'opinió de la majoria.

Tanmateix, hi ha quelcom que ens empeny vers gests i actituds que ultrapassen el simple record i és per aquesta raó, molt humana per altra banda, que s'organitzin homenatges públics, com ofrena floral a l'estàtua de Rafel de Casanova a Barcelona, personatge sobre qui es personifica la celebració.

Malgrat l'esmentat, que ens honora com a poble, crec sincerament, que en-

tre tots, especialment la classe política, hem silenciada una altra figura històrica que, al meu entendre, mereix tanta o més consideració que el mateix Rafael Casanova; em refereixo al general Josep Moragues i Sobrevia (Sant Hilari de Sacalm 1669, Barcelona 1715). Moragues, durant molt anys abans del maleït 1714, lluità, a les contradors centrals i pirinenques, contra les tropes felipistes al front d'un nombrós grup de voluntaris, posant en continu perill la seva pròpia vida. Obtingué un gran nombre de victòries fins que, traït pel que creia un amic i col·laborador, fou lliurat a les autoritats repressores sent condemnat a mort, no abans de ser vilment torturat. Finalment, fou decapitat i penjat el seu cap dins una gàbia, al damunt de la porta principal de la muralla de mar de Barcelona, on s'hi va estar fins el 1727. Les raons donades per justificar aquesta cruel inhumana i esgarrifosa exhibició, tot esmentant a Déu, van ser: *“Para que los catalanes sepan lo que les puede ocurrir a aquellos que osen rebelarse contra el Rey S.M. Don Felip V, por la G.de D.”* Tot un poema.

Seguim fressant els camins biogràfics, permeteu-me uns apunts sobre Rafael Casanova. Rafael de Casa-

nova i Comes (Moià 1660? – Sant Boi de Llobregat 1743) nasqué en el si d'una família de pagesos benestants, la qual cosa li permeté estudiar la carrera de Dret que exercí a Barcelona. Interessat per la política, passà per diversos càrrecs fins a arribar a conseller en cap de l'Ajuntament de Barcelona. La història ens advera la seva presència en els instants més dramàtics de l'assalt a la muralla del baluard de

Josep Moragues i Sobrevia

Sant Pere, on patí ferides, enarborant la bandera de Santa Eulàlia. Després de l'entrada dels soldats borbònics a la ciutat, abatuda la resistència, i a fi de preservar-li la vida, es feu córrer la notícia que En Casanova, havia mort en combat. Després d'uns dies i, en el més absolut secret, un grup d'amics es traslladaren al domicili de la seva

dona a Sant Boi de Llobregat, on s'hi va estar amagat uns quatre anys, i un cop passats tornà a Barcelona representant la professió d'advocat. La mort li sobrevingué a l'avançada edat de 80 anys i escaig –no se sap amb precisió per desconeixement de la data exacta de naixença– tot un Matusalem per l'època. Tampoc es té la certesa si la incorporació a la vida pública l'obtingué mercès a una amnistia, o bé si hagués pogut arribar a un acord amistós amb el màxim representant regi al Principat, el cert és que morí al llit.

Dos personatges –Casanova i Moragues– que indubtablement han deixat petjada a la història moderna de Catalunya, l'un en el camp de la batalla, l'altre als despatxos, com correspon a un polític, i és, per aquesta raó que davant professions tan dispars, es fa difícil esbrinar qui ha fet més mèrits, o si un és millor que l'altre, per tant, com que no pretenc canviar el destinatari de les cerimònies i homenatges de la Diada, només em resta demanar als nostres que se'n recordin i tinguin en comte que un català, anomenat Josep Moragues, militar de professió, va lliurar la seva vida, el do més preuat per l'ésser humà, per preservar les nostres llibertats, servint el seu cap durant molts anys, com a trofeu de la victòria. Si us plau, teniu-lo en comte. Doneu-li també un lloc preferent.

ANTONI MOLINÉ I ROURA

UNES CENDRES QUE NO SÓN LES DEL DIMECRES SANT

Queda tot, per fi, perfectament aclarit. Les cendres conservades a la Catedral de Sevilla corresponen a les cendres residuals de Cristóbal Colón. Hem donat, per tant, un bon pas. Els científics i personal adjunt asseguren que, almenys en bona part, són les cendres residuals autèntiques. Un 30% seria material inescrutable i sense possibilitat d'ADN. Jo sempre, sense ser erudit, vaig suggerir que la pols acumulada de cinc segles podia fer estralls (vegeu TR91 novembre-desembre 2004). Si pensem només en la pols de casa, que es diposita i s'escampa per terra, mobles, objectes, tan sols en un o dos dies, ¿com ha de quedar neta com una patena una tomba itinerant com la de Colom durant cinc segles?

En aquell article meu, mestrívol, com gairebé tots, insistia però en un punt que textualment deia així:

"Les investigacions de la tomba... anaven centrades a **IDENTITAT** i no pas a **ORIGEN**, que és el que sembla que anem analitzant una colla de persones. Repetim, per si no hagués quedat mai prou clar, que anem investigant el veritable origen de Colom. Que no ens empassem la versió oficial que deia que era genovès. Els catalans ens ho empassem tot, fins i tot els avantatges que ens proporciona el darrer Estatut. És a dir, que nosaltres disposem d'una gargamella àmplia, però que té una capacitat limitada".

Abans de jubilar-me, doncs, de la quantitat d'informació i desinformació existent, que mareja, he trobat aquest foto. L'acudit

pertany a la revista humorística *La Codorniz* dels anys quaranta. Es referia al "Huevo de Colón. En el próximo número aparecerá el otro". La facècia fou castigada amb una multa pel mal gust que representava referir-se públicament a l'aspecte genital de l'il·lustre marí.

Si ens hem de guiar per la foto, l'Almirall sembla que en tenia un de gros. I no cal que recorrim a fer proves d'ADN.

DIONÍS PRAT

BUDA I LA RECERCA DE LA VERITAT

En Jordi Bilbeny, que es troba al Nepal des de fa un parell de mesos, ens envia una postal escrita perquè puguem gaudir també de les seves experiències. Aquesta vegada ens convida a reflexionar sobre un text que transcrivim a continuació i un petit poema.

Llegint un llibre sobre La Vipassana, que és una forma de meditació budista, que ha estat recuperada quasi de l'oblit i estesa novament per tot el món per un mestre de la meditació, com és l'S. N. Goenka, he trobat un fragment dels ensenyaments de Buda que afecten de ple el camp de la recerca històrica, en tant que la història és també o vol ser un reportatge veridic sobre els fets.

Com que em sembla d'importància capital tot allò que fa referència a la veritat, no només com a document, sinó

fonamentalment com a reflexió, em complac a transcriure aquí els mots d'aquest savi oriental, per si algú els podia emprar com a referent. Com a referent ètic de vida, però alhora com a pauta de probitat intel·lectual insubornable.

Heu-los aquí:

“No us limiteu a creure qualsevol cosa que se us digui, o qualsevol cosa que hagi estat mantinguda des de generacions enrere, o qualsevol cosa que sigui d'opinió general, o qualsevol cosa que diguin les escriptures. No accepteu res com a veritable per simple deducció o inferència, o per considerar que té aparença de ser-ho, o enduts per una determinada opinió subjectiva, o per la seva versemblança, o perquè el vostre mestre us digui que ho és.

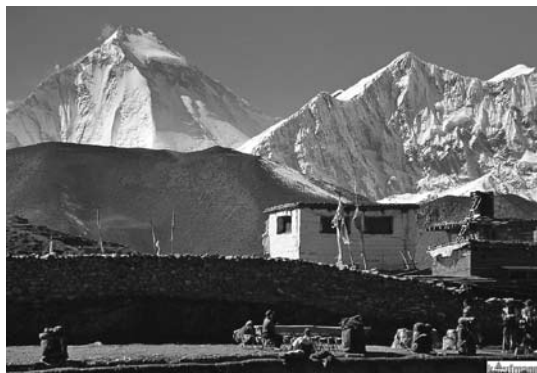
Però quan sapiguen pels vostres propis mitjans que aquests principis són perjudicials, censurables, reprovats per savis. Quan són adoptats i seguits, condueixen al mal i al sofriment, llavors els heu d'abandonar” (p. 31).

I en un altre paràgraf del llibre, Buda també ensenya: “Siguen cadascú de vosaltres la vostra pròpia illa. Siguen el vostre propi refugi. Feu que la veritat sigui la vostra illa, feu que la veritat sigui el vostre refugi; no hi ha cap més altre refugi” (p. 32), és clar, que la veritat.

Llavors, recollint aquestes paraules, en William Hart, que és l'autor del

Pics de l'Himalaya (Nepal)

Panoràmica nepalesa

llibre, anota: “L'autoritat suprema la constitueix la pròpia experiència de la veritat: no s'ha d'acceptar res basant-nos només en la fe: ho hem d'examinar tot a fi de veure si és lògic, pràctic i

profitós. Ni tan sols l'examen raonat d'un ensenyament és suficient per acceptar-lo intel·lectualment com a veritable. Si volem beneficiar-nos de la veritat, hem d'experimentar-la directament” (WILLIAM HART, *La Vipassana. El arte de la meditaci3n*; col. Luz de Oriente-14, Editorial Edaf, SA; Madrid, 3a ed., 2005)

Em sembla que són uns mots elogiosos per la tasca de la FEHC i la de tot investigador que fugint dels caramels de les enraonies i de la història adulterada, esdeve esclau de la seva recerca insubornable de la veritat.

JORDI BILBENY

EL GRAN ULL QUE GIRA

Just al mig del gran ull que gira, sóc.
Just al mig del meu ull, on els meus ossos
i l'esquelet del temps fan un sol cos.
Allà on la llum de tots els actes porta
un cor nou als nous éssers, ara sóc.

No hi ha ningú a l'entorn, però hi és tothom
i la gran nit dels dies obre el solc
infinit de la vida i la claror.

Sóc en mi: sóc en tot i en res alhora.

El sol d'avui serà el de cada jorn.

JORDI BILBENY

Katmandú, 22 de febrer del 2007

Hostal
Jaumet
Fundat el 1890
TORÀ

Ctra. Barcelona-Andorra, s/n
Tel./Fax 973 47 30 77
25750 **TORÀ** (Lleida)
www.svt.es/caljaumet
e-mail: caljaumet@svt.es

Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil·lenari, 38 - 25200 CERVERA

CAIXA CATALUNYA